

Ako samo letimično pogledate kako je sastavljeno gradivo osnovnih i srednjih škola, uočit ćete nepregledan niz informacija radi kojih se djecu i mladež želi pretvoriti u automatizirane strojeve za njihovo neselektivno upijanje. Previše podataka, od kvantitete se potpuno izgubila kvaliteta, povezanost koja potiče na razmišljanje ustuknula je pred potpunom nepovezanosti i jedino pitanje koje se nameće je: "Koja je svrha takvog školskog sustava?".

IGNORIRANJE INDIVIDUALNOSTI

Zar je jedini smisao našega odgojno-obrazovnog sustava stvoriti vojsku istomišljenika prepariranih za manipulaciju, bez svoga JA, bez svoga mišljenja, bez osobnosti, uniformiranu četu mladih koje sustav godinama odgaja po sistemu "tako je jer ja tako kažem". Ljudi završavaju školovanje s previše naštребanih podataka, a premalo znanja i bez, gotovo, nikakvih tehnika razmišljanja i kritičkoga pogleda na svijet oko sebe. Nije teško zaključiti kako se ni korak nismo pomaknuli od nekadašnjeg totalitarničkoga sistema školovanja, koji smo jako kritizirali.

Individualnost je postala predmet ignoriranja, a kreativnost djece i mladih čini se poput smetnje postojećem nastavnom planu i programu. Pravo na izbor ne postoji, kao ni pravo na vlastito razmišljanje. Djeca ne mogu birati predmete sukladno svojim interesima i željama, a svoje se mišljenje, najčešće, boje izraziti zbog straha od osвете učitelja ili nastavnika.

NEMA KVALITETNE RASPRAVE U CILJU RAZVIJANJA KRITIČKOG MIŠLJENJA KOD DJECE

Kao odgajateljica predškolske djece godinama sam u vrtiću radila po sistemu "projektnog učenja", koji već dugi niz godina pokazuje odlične rezultate u predškolskim institucijama. U tom

je pristupu inicijator dijete: njegovi interesi, potrebe i želje. Dijete bira sadržaj, određuje tempo, proširuje interesno područje svojom prirodnom znatiželjom i željom za učenjem. Gotovo svako dijete na takav će način moći pokazati svoju individualnost, kreativnost, interese i potrebe. Odgajatelj nije onaj „koji uči“ već je samo pomagač, suputnik, djetetu na njegovu putu razvoja vlastitih kompetencija. Učitelj nije "vođa", već kreator puta svakog projekta zajedno s djecom. Takav način rada u odnosu na "klasični" pokazao se kvalitetnijim jer svakom djetetu, kao pojedincu, daje šansu i mogućnost da bude uspješno. Dijete dobiva prigodu za vlastiti razvoj, bez uspoređivanja i forsiranja natjecateljskog duha; međusobno im nudi prigodu da zajedništvom i suradnjom, bez upletanja odrasle osobe, dođu sami do novih zaključaka, spoznaja i ideja, a na koncu i do novoga znanja.

IMPERATIV NEKREATIVNIH: ODRADITI ZADANI PLAN I PROGRAM

I kada djeca, navikla na takav oblik učenja, dođu u osnovnu školu – ona dožive svojevrsni šok. Dugi se niz godina i u školama govorilo o „projektnoj nastavi“, međutim, sve je ostalo na riječima i na pokušajima pojedinih entuzijasta koji se bore protiv krutih pravila. A jedino čvrsto pravilo je -odraditi zadani plan i program. Entuzijasti su vrlo često žestoko, ponajčešće iza leđa, kritizirani od svojih kolega, ravnatelja pa, čak, i pojedinih roditelja. Najčešće nemaju izbora pa se moraju prikloniti uobičajenoj praksi, jer se plan i program moraju odraditi, a pristup samom djetetu, kao osobi sa svojim potencijalom, postala je nemoguća misija. Slobodan razgovor s djecom i mladima, bez nekog posebnog plana, tek u cilju samog upoznavanja njihove osobnosti ili, pak, kvalitetna rasprava u cilju razvijanja kritičkog mišljenja, u potpunosti se potiskuju.

SLOBODNE ŠKOLE – MILIJUN SVJETLOSNIH GODINA ISPRED NAS

Slobodne škole, poput kvalitetne škole Williama Glassera koja se temelji na teoriji izbora i vrlo uspješno djeluje diljem svijeta, još su milijunima svjetlosnih godina ispred nas. Osnovna ideja njegove kvalitetne škole je da svako dijete može biti uspješno ako mu se pristupi na odgovarajući način. Škola mora biti mjesto u koje djeca vole dolaziti zato što su s nastavnicima u partnerskom i prijateljskom odnosu punom uvažavanja. Rad se zasniva na međusobnom poštovanju svih sudionika kao i na poticanju učenika na kreativno rješavanje problemskih situacija. Dijete se ne motivira izvanjskom kontrolom tj. ocjenama, već ga se potiče na razvijanje unutarnje motivacije, odnosno, želje za znanjem. Istraživanja su pokazala kako takav način rada donosi izvrsne rezultate u stjecanju znanja i izgradnji djeteta i mladog čovjeka kao kompletne osobe.

Slobodnu školu "Summerhill" osnovao je Alexander Sutherland Neill. Njena filozofija polazi od toga da je sloboda osnovna čovjekova potreba, što se očituje u radu s djecom u svakom njenom području. Djeca su potpuno ravnopravna s ostalim osobljem i aktivno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Škola "Summerhill" je zasnovana na uvjerenjima: mora biti prilagođena djetetu, mora mu pružiti slobodu da bude ono što ono jest, dijete je po svojoj prirodi dobro, mudro i realistično biće. Prema djetetu se također postupa s poštovanjem, uvažavanjem i razumijevanjem.

Osnivač "Montessori" vrtića i škola je Maria Montessori. Najvažniji cilj njene pedagogije je omogućiti djetetu slobodan razvoj te zadovoljiti djetetove potrebe. Dijete sâm bira sadržaje, ne postoje stroga pravila ni zabrane. U takvim školama je moguće u jednom razredu imati djecu različitih godišta. Zapravo, takvi se razredi stvaraju sami. Postoje brojni "Montessori materijali" izrađeni za razne nastavne sadržaje kao što su povijest, geografija, matematika i slično. Djeca se koriste modernom tehnologijom jer je ona dio svakodnevnoga života.

Osnivač Waldorf pedagogije je Rudolf Steiner. Ona stavlja naglasak na dječje sposobnosti i temperament. Nastavnik promatra dijete kao duhovno biće. Atmosfera se nastoji učiniti toplom i brižnom. Svi materijali su prirodni, djeca jedu zdravu hranu koju sami uzgajaju u školskom vrtu. To je pedagogija koja poštuje individualnost koja je slobodna, besmrtna i jedinstvena. Poseban naglasak se stavlja na roditelje kao partnere u odgoju. Kreativnost djeteta se poštuje i potiče, a naglasak je na umjetničkom izričaju. Poštovanje prirodnih ciklusa, kao i svakodnevni rituali, neizostavni su u takvim školama. Glazba, ples, likovno izražavanje i sviranje, ono su bez čega je Waldorf pedagogija nezamisliva.

ALARMANTNO STANJE VEĆ NA VRHUNCU

Postoje još brojne slobodne škole koje privlače sve veći broj djece, odnosno, roditelja koji žele da im djeca postanu slobodni, kompetentni i ostvareni ljudi, koji su spremni na promjene i koji žele nešto više i bolje i, svakako, kvalitetnije za svoju djecu.

Ali što je s onima koji isto to žele za svoju djecu, ali im ne mogu priuštiti takav način obrazovanja zbog vrlo visokih cijena školarina? Zar se i naš školski sustav ne bi mogao unaprijediti i promijeniti iz suhoparnog, i djeci monotonog, u kvalitetniji, zanimljiviji, slobodniji i pristupačniji, i to bez novih velikih proračunskih izdvajanja? Potrebno je mijenjati ciljeve, pristup i tehnike. Svima bi nam cilj trebale biti generacije uspješnih, poduzetnih, sposobnih i zdravo kritički usmjerenih pojedinaca. Kreativnih i s idejom.

Previše je vremena prošlo pa mislim kako je alarmantno stanje već dostiglo svoj vrhunac. Kao jedan od dokaza je i neuspjeh ovogodišnje državne mature. Kada će se odgovorni zapitati u čemu je problem? Želimo li imati polupismene mlade ljude koji ne znaju povezivati sasvim očite stvari, koji ne znaju proanalizirati odlomak svjetski poznatoga djela jer za to prethodno treba shvatiti pitanje, razmisliti koji je smisao toga pitanja i domisliti kako doći do odgovora. A za sve to, ipak, treba znati koristiti one male sive moždane stanice, a njih, eto, nitko nije naučio kako ih koristiti, odnosno, kako razmišljati. Da, razmišljati! Najvažnije što su ih svi, od obitelji, vrtića, škola i svih drugih koji su uključeni u sustav odgoja i obrazovanja djece, trebali i morali naučiti.

Kada će mjerodavnima, koji su kreatori školskoga plana i programa, prestati biti cilj mladi ljudi koje kada pogledamo ili ih čujemo kako govore, nalikuju jedni drugima poput klonova? I, kada će se naglasak staviti na predivnu individualnost svakog pojedinca sa svim onim što on nosi u sebi? Kada ćemo početi poštovati dijete kao osobu i prestati ga promatrati kao "čovjeka u malom"? Kada ćemo početi razgovarati s djecom kao roditelji, učitelji, profesori ili jednostavno, neovisno o ulozi, kao oni koji su tu radi njih?

I, kada će se, uopće, početi poticati kreativnost, moć jedinstvenog izražavanja i dimenzija "kvalitetnog bunta"? Jer, odgojili smo previše generacija koje misle kako moraju šutjeti jer izricanje svoga mišljenja, pobuna s razlogom i izazivanje „revolucije“ – nije nešto prihvatljivo. A, ne znaju da je upravo suprotno: revolucije su mijenjale svijet, a odvažni su ih pojedinci pokretali.